

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

Văn mẫu hay Phân tích những nét đặc sắc nghệ thuật Nguyễn Tuân trong tùy bút Người lái đò Sông Đà - Văn mẫu lớp 12

Dàn ý tham khảo

I. Mở bài

- Nói đôi nét về tác giả và tác phẩm

Nguyễn Tuân được biết đến là một trong những tác giả có một phong cách độc đáo hiếm hoi của Văn học Việt Nam từ trước đến nay. Bằng vốn kiến thức văn hóa sâu rộng và tài năng văn chương của mình thì Nguyễn Tuân đã cho ra đời rất nhiều các kiệt tác nghệ thuật mang đậm phong cách tài hoa và uyên bác, trong đó phải kể đến tác phẩm “Người lái đò sông Đà” như đã thể hiện rõ phong cách của ông.

II. Thân bài:

1. Đặc điểm của phong cách nghệ thuật Nguyễn Tuân:

* **Khám phá, phát hiện sự vật ở phương diện văn hóa, thẩm mỹ:** con Sông Đà tuôn dài tuôn dài như một áng tóc trữ tình.

- Tác giả đã miêu tả Sông Đà bằng những ví von, so sánh, liên tưởng, tưởng tượng độc đáo, bất ngờ và rất thú vị. Từ ngữ trong bài tùy bút thật phong phú, sống động, giàu hình ảnh và có sức gợi cảm cao.

- Câu văn của tác giả rất đa dạng, nhiều tầng, giàu nhịp điệu, lúc thì hối hả, gân guốc, khi thì chậm rãi, trữ tình. Con Sông Đà vô tri, dưới ngòi bút của nhà văn đã trở thành một sinh thể có tâm hồn, tâm trạng.

=> Tựu chung lại thì với nghệ thuật độc đáo thì hình tượng Sông Đà được tác giả khắc họa rất nổi bật với hai đặc điểm: vừa hùng vĩ, hung bạo, vừa thơ mộng, trữ tình. Qua con Sông Đà, nhà văn ca ngợi vẻ đẹp của thiên nhiên Tây Bắc, thể hiện tình cảm tha thiết của mình với đất nước. Dường như hình tượng con Sông Đà trong bài tùy bút gợi lên ở người đọc suy nghĩ về trách nhiệm bảo vệ môi trường cho những dòng sông, bởi đó là quà tặng vô giá của thiên nhiên giành cho con người hơn.

* **Nhìn con người ở phương diện tài hoa nghệ sĩ:** Ông lái đò được miêu tả như một dũng tướng tài năng nhưng có phong thái của một nghệ sĩ tài hoa.

* **Tác giả như điểm tô đậm nét những nét phi thường, tuyệt vời của cảnh vật, con người:** Con Sông Đà hung bạo, hiểm ác, ông lái đò tài hoa.

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

- Vận dụng tri thức của nhiều ngành văn hóa nghệ thuật khác nhau về đối tượng sáng tác để tạo hình tượng: Con Sông Đà hung bạo và những trận thủy chiến của ông lái đò được ghi lại bằng kiến thức của văn chương, hội họa, điện ảnh, địa lí, lịch sử, quân sự, võ thuật.

2. Ngôn ngữ trong tác phẩm:

* *Từ ngữ được sử dụng sắc sảo in đậm dấu ấn riêng.* Ngữ nghĩa, ngữ điệu biến đổi, chuyển hóa: sóng thác xèo xèo tan trong trí nhớ, nắng ròn tan, nỗi niềm cô tịch tuổi xưa, để thơ vào sông nước... Tác giả còn sáng tạo những từ ngữ mới, cô đọng, giàu ý nghĩa: luôn gân, luôn tim, bờm sóng...

* *Tác giả đã diễn tả đa dạng, nhiều góc cạnh.* Câu văn rất đổi ngắn gọn phối hợp với câu thật dài: đoạn tả chặng cuối vượt vòng vây thứ ba, đang viết câu chắt chùng ý (... Cửa ngoài, cửa trong, lại cửa trong cùng, thuyền... xuyên nhanh, vừa xuyên vừa...), đã kết lại bằng một câu rất gọn, biểu thị ý hoàn thành: Thế là hết thác.

* *Nét độc đáo trong việc miêu tả con sông Đà* là vừa có khi vừa thể hiện mặt hung dữ, vừa gợi lên khía cạnh thơ mộng của đối tượng miêu tả, vừa lại như ném ra những chi tiết rất tự nhiên, không trau chuốt (con sông đánh đòn hiểm độc nhất với con đò) vừa chắt lọc những chi tiết, những hình ảnh rất trữ tình, rất thơ (ven Sông Đà lặng tờ).

III. Kết bài

- Khẳng định lại một lần nữa tài năng văn chương bậc thầy của Nguyễn Tuân

- Chính việc sử dụng các biện pháp nghệ thuật linh hoạt đã tạo nên sự hấp dẫn cho tác phẩm “Người lái đò sông Đà”.

Một số mẫu bài phân tích đặc sắc nghệ thuật trong Người lái đò sông Đà được đánh giá cao trong các kì thi

Bài số 1:

Nguyễn Tuân được xem là một người nghệ sĩ tài hoa và uyên bác, đối với sự nghiệp văn chương ông có những nét đặc sắc tiêu biểu riêng và có thể khẳng định không phải người nghệ sĩ nào cũng có. Đó chính là những vẻ đẹp trong phong cách nghệ thuật, thật riêng biệt và độc đáo tiêu biểu trong phong cách sáng tác của ông tiêu biểu nó thể hiện qua tác phẩm “Người lái đò sông Đà”.

Nguyễn Tuân với năng khiếu nghệ thuật độc đáo nhất nhì trong văn học Việt Nam hiện đại. Ông là một người nghệ sĩ tài hoa và cả đời của ông luôn phấn đấu để đi tìm những điểm riêng biệt những nét “khuất lấp” và những cái đẹp trong phong cách nghệ thuật của

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

mình. Phần lớn các tác phẩm của ông thi đều thể hiện được sự uyên bác cũng như người tài hoa “chỉ đạo những con chữ”. Trong bài tùy bút “Người lái đò sông Đà” ông đã thể hiện rõ được phong cách riêng của mình qua những điều đó. Có lẽ, bởi đây là bài mà ông rất tâm huyết và ông đã dùng chính tài năng và phẩm hạnh của mình để sáng tác lên những tác phẩm đậm chất bi tráng này, dòng sông của người lái đò là dòng sông mà ông đã quan sát và ông có cái nhìn sâu sắc về nó, nó không chỉ là một dòng sông biểu hiện cho sức mạnh mẽ của con người mà đó là dòng sông của mình chứng lịch sử. Với tài năng nghệ thuật độc đáo mang tính riêng biệt ông đã tạo nên cho mình những sáng tác riêng và đó là những sáng tác cổ xưa và mang biết bao dấu ấn mạnh mẽ tác giả không chỉ dùng chân ở đây để có những quan sát thấu đáo mà ông đã dùng những cảm xúc thật của mình để viết lên bài thơ này.

Dường như hình ảnh của người lái đò sông Đà đã được thể hiện rất sinh động và tài tình qua phong cách nghệ thuật của ông, ông đã dùng những sáng tạo nghệ thuật đó để áp vào cho những con người ở nơi đây, hình ảnh về dòng sông của quê hương đất nước đã tạo nên những dấu ấn mạnh mẽ trong lòng tác giả. Ông đang thể hiện những điều đó rất nổi bật trong cách sáng tác của chính mình. Hình ảnh đẹp về dòng sông của quê hương như đã thôi thúc khiến cho ông cảm hứng để viết lên bài tùy bút hay như thế này. Tác giả như có phương án tạo ấn tượng rất đặc sắc qua cách giới thiệu về dòng sông nó đã tạo nên những ấn tượng mạnh mẽ cho người nghe, tác giả không khỏi hình dung ra những chi tiết đặc sắc khác thể hiện trong tác phẩm này. Những hình ảnh về dòng sông còn mang những tính cách của con người đời thực nhưng đã được nhìn qua lăng kính của Nguyễn Tuân nên mọi thứ đều trở lên đẹp đẽ và có phi phách riêng. Dòng sông Đà hiện lên dưới ngòi bút khám phá của ông cũng có lúc hung bạo và cũng có lúc trữ tình nó đã làm xoay chuyển mọi tính cách qua những hoàn cảnh khác nhau, hình ảnh về dòng sông cũng giống như về con người, tác giả đã miêu tả và quan sát dòng sông qua những tính cách điển hình và tiêu biểu đó. Trong bài tùy bút thành công này của tác giả đã như đã thể hiện, bộc bạch rõ hàng loạt những chi tiết thể hiện dòng sông hung bạo đó là có những vách đá ngăn thành chết lòng sông Đà như một cái yết hầu..

Tất cả các chi tiết khác cũng thể hiện rõ điều đó dài hàng cay số nước xô đá, đá xô sóng, sóng xô gió, cuồn cuộn..., các chi tiết đó cứ như ngàn con trâu mộng đang lồng lộn giữa rừng vầu, rừng tre... hơn nữa các chi tiết đó đã thể hiện được hình ảnh về dòng sông quê hương đất nước, tác giả đã dùng tài năng của mình để sáng tác lên những hình ảnh hay và sinh động như vậy, hình ảnh đó thật mang đại và chính với khả năng và tài năng bậc thầy của mình ông đã vẽ lên một hình ảnh về dòng sông với vẻ đẹp thật hùng vĩ, với cách so sánh sinh động đã tạo nên cho ông một bài tùy bút hay và nó để lại ấn tượng sâu sắc trong lòng người đọc. Với cách so sánh ví von nhưng hợp tình và hợp lý như vậy hình ảnh về dòng sông cũng đã thể hiện rất chi tiết và đặc sắc nó mang ấn tượng cho người đọc, bởi hàng loạt những hình ảnh tạo ấn tượng riêng biệt, hình ảnh về quê hương của chúng ta đã hiện lên những hình ảnh tuyệt đẹp và như ngày càng thu hút mạnh mẽ tầm quan sát của người đọc, những hình ảnh trên cũng đã mang cho người đọc những cái nhìn sâu rộng và

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

nó trở thành một niềm tin sáng lóe trong cái nhìn của tác giả về chính sản phẩm mà ông đã tạo ra.

Ông là một người có trí tưởng tượng phải nói vô cùng phong phú, cũng có lúc ông đã sử dụng những hình ảnh kỹ thuật của bộ môn nghệ thuật thứ 7 - điện ảnh của âm thanh hội họa để thể hiện được những chi tiết tiêu biểu qua tác phẩm này, ông cũng nhân hóa những hình ảnh của dòng sông để miêu tả và có thể cảm nhận được tính cách hung bạo của dòng sông đó. Tương như những hình ảnh về dòng sông nó mang những dấu ấn mạnh mẽ trong cách sáng tác của tác giả, những thác ghập ghềnh và nó mang cho chúng ta cái nhìn sâu sắc hơn về những hình ảnh đó, hình ảnh của dòng sông đã được tác giả thể hiện sinh động và vô cùng ấn tượng cho người đọc, nó không chỉ mạnh mẽ trong đường khối mà nó cũng đã tạo nên những tính cách khác cho người đọc, hình ảnh của dòng sông đã tạo nên những ấn tượng mạnh mẽ trong lòng tác giả bởi tính cách và những nét riêng biệt mạnh mẽ.

Những hình ảnh thật khó phai mờ về một dòng sông hoang dại và hung dữ cũng đã được thể hiện sâu sắc trong nhà văn, ông đã dùng tài năng của mình để nói về những hình ảnh đó, cảm xúc của nhà văn cũng thật sâu sắc và sinh động khi ông nói về cảm xúc của chính mình và dòng sông đó đã mang dại và chúng ta nhìn thấy tài năng của tác giả được thể hiện mạnh mẽ trong đó, Nguyễn Tuân như đã ca ngợi dòng sông này và nó hiện lên thật độc đáo và sinh động, tính cách của dòng sông đó là dòng sông trữ tình và yêu thương nó đã hiện hữu trong con người của tác giả. Bên cạnh hình ảnh dòng sông hung dữ thì hình ảnh của dòng sông hiền hòa cũng được tác giả thể hiện sâu sắc trong bài tùy bút này, dòng sông được tác giả miêu tả như người con gái có mái tóc dài, màu sắc cũng được thay đổi đặc sắc trong bài thơ, với những nét phong phú và đặc sắc của bài thơ tác giả đã thể hiện được những chi tiết đặc sắc và mang những dấu ấn mạnh mẽ trong lòng của tác giả

Có thể nói nghệ thuật xây dựng hình tượng người lái đò của tác giả Nguyễn Tuân đã điển hình và nó thể hiện những không khí hào hùng và mang dại trong cái nhìn của nhà văn, Nguyễn Tuân là nhà văn đã biết và tận dụng tốt các hình ảnh, chi tiết để tạo lên hình tượng của dòng sông qua những chi tiết thật và không khí hiện lên cũng mang rợn và có những ấn tượng sâu sắc và vang vọng. Những hình ảnh về một dòng sông có những chi tiết rất đặc sắc và nó đúng với không khí và chi tiết mà tác giả đã và đang sử dụng ở đây. Với cái nhìn đầy chứa đựng đầy thiện cảm và nó đã tạo nên những sâu sắc riêng trong con mắt nhìn của tác giả về cái nhìn và cách quan sát của tác giả cũng thật toàn diện và như nó đang mang những dấu ấn mạnh mẽ và trang nghiêm, những chi tiết tuyệt vời mà tác giả thể hiện trong tác phẩm này là tác giả đã miêu tả rõ ràng và chi tiết và hình tượng tiêu biểu của tác giả về những hình ảnh đó, hình ảnh về quê hương và với tình yêu quê hương thấm thiết đã tạo nên cho tác giả cái nhìn sâu sắc hơn, ông đã miêu tả dòng sông qua con mắt thấu đáo của mình.

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

Với những tài năng không thể phủ nhận và nghệ thuật sử dụng ngôn ngữ ông đã thể hiện rất nhiều những câu văn nhẹ nhàng và nó đã thể hiện một tình cảm đặc biệt của tác giả đối với dòng sông đà, dưới ngòi bút thần của tác giả thì hình ảnh đó trở lên thật mỹ lệ và không có gì sánh bằng. Có thể nói những hình ảnh về thiên nhiên cũng được tác giả thể hiện sinh động và hình ảnh về người lái đò sông Đà cũng được thể hiện rất chi tiết và đặc sắc nhà văn đã ví thiên nhiên Tây Bắc như một thứ vàng mười, và nó thật quý giá trong con mắt nhìn người và cách quan sát của tác giả về những chi tiết nổi bật đó.

Tài năng và nghệ thuật sử dụng ngôn ngữ hết sức phong phú cũng như đậm chất tài hoa của mình thì nó đã mang cho tác giả một cái nhìn toàn diện hơn về phong cách sáng tác của nhà văn, nhà văn không chỉ mang một vẻ đẹp của người nghệ sĩ tài hoa mà ông còn mang những vẻ đẹp của một người có cái nhìn đời sâu sắc.

Bài số 2:

Nguyễn Tuân chắc hẳn đã tâm đắc lắm với những vần thơ sông của nhà thơ Ba Lan họ. Chẳng vậy mà sông nước xứ mình đã chảy trên không biết bao nhiêu trang văn đẹp của ông, trong đó có sông Đà, con sông đã trao tên cho một công trình văn xuôi tuyệt tác. Tôi đoán chắc rằng không thể chỉ có nhu cầu săn tìm cảm giác hay cái máu phiêu lãng giang hồ đã xui khiến bước chân Nguyễn Tuân tìm đến dòng chảy vĩ đại này của núi rừng Tây Bắc. Nhất định phải có một tiên cảm, tiên giác nghệ thuật sáng suốt nào mách cho người nghệ sĩ tài hoa về nguồn cảm hứng sông Đà hàng chục năm trước khi “dòng sông ánh sáng” đó thực sự trở thành một địa chỉ lớn của nhạc, họa, sân khấu, thơ, văn. Và từ ấy đến nay, cho dù đã có biết bao người khắc, vẽ và kể chuyện về sông Đà, làm thơ và ca hát với sông Đà thì có lẽ vẫn chưa ai vượt hơn được Nguyễn Tuân trong việc biến vùng sông nước ấy thành nghệ thuật, thành một gọi cảm mệnh mông.

Song để làm nên một niềm gọi cảm sông Đà có tầm cỡ, vóc dáng như của Nguyễn Tuân thì cảm xúc và tài quan sát vẫn còn chưa đủ. Nhớ lại, Xuân Diệu từng thiết tha nói đến sự rất cần thiết phải uyên bác ngay trong một lĩnh vực trử tình nhất là thơ. Tôi nghĩ Nguyễn Tuân cũng có thâm quyền như thế, có khi còn hơn thế – dĩ nhiên trong phạm vi lãnh thổ của ông là kí, là tùy bút – để chỉ ra rằng sự uyên bác ấy có thể nâng đỡ đến thế nào cho đôi cánh của hào hoa. Càng đọc văn Nguyễn Tuân, lại càng nghiệm ra rằng, nhà văn đọc đáo ấy luôn luôn đọc đáo trong sự uyên bác, rằng con người tài hoa, tài tình hiếm ai bì kịp ấy cũng đồng thời là con người luôn luôn có những hiểu biết khôn lường, khôn sánh về những gì được nói tới ở văn minh. Trường hợp sông Đà là vậy. Phải là Nguyễn Tuân và có lẽ chỉ có Nguyễn Tuân mới không ngại nhọc công dò đến ngọn nguồn lạch sông, truy tìm đến tận nơi gốc tích khai sinh của sông Đà, để biết chỗ phát nguyên của nó thuộc huyện Cảnh Đông và thoát kì thủy, dòng sông mang những cái tên Trung Hoa mà âm thanh đầu sao cũng gọi ra khá nhiều thơ mộng: Li Tiên, Bả Biên Giang. Và cũng không dễ có người như Nguyễn, để có thể hạ bút viết đúng ba câu về sắc nước Đà giang đã phải mấy lần bay ngang trên miền sông ấy. Để rồi sau đó, mới nói chắc như đinh đóng cột rằng nước sông Đà không hề đen; trái lại, nó xanh màu ngọc bích dưới trời xuân, khác

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

với sông Gấm sông Lô nước “xanh canh hến” (tác giả mới kì công làm sao trong quan sát và chọn từ!), còn mỗi độ thu về, nước sông Đà lại “lừ lừ chín đỏ như da mặt một người bầm đi vì rượu bữa”. Cứ theo đây thì ai dám bảo các đấng tài hoa viết văn không khó nhọc? Ai dám bảo rằng cái cốt cách phong lưu tài tử như của Nguyễn Tuân cho phép nhà văn cứ việc thả sức rong chơi, chờ khi thần hứng đến với mình thì chỉ cần một lần phát bút là đã đủ làm nên tám lạng ngôn ngữ đẹp mê hồn?

Nhưng chớ nên quên Nguyễn Tuân còn là một bản ngã văn chương không hề giống với một ai, và cũng không thể có một ai mong bắt chước. Những trang viết trong *Người lái đò Sông Đà* đẹp còn vì tác giả đã in cái bản ngã độc đáo ấy vào sông nước Đà giang, đã thêm cái vẻ đẹp rất chủ quan của tâm hồn và tưởng tượng vào cái vẻ đẹp rất khách quan của dòng sông, để dần dần làm cho dưới ngòi bút, tuôn chảy một con sông Đà mang dấu ấn thật riêng của nhà văn, một con sông Đà đã được chinh phục và chi phối bởi thứ quyền năng riêng của người cầm bút mà Nguyễn Tuân vốn có nhiều hơn ai hết – tôi muốn nói đến thứ quyền năng của ngôn từ.

Hãy thử lấy ra đây một trong rất nhiều ví dụ. Ở đầu trích đoạn *Người lái đò Sông Đà* trong sách Văn học 12 có đoạn tả “cảnh đá bờ sông dựng vách thành” và những bức thành vách đá cao chẹt chặt lấy lòng sông hẹp. Cái hẹp ấy của lòng sông, tác giả đã tả nó ra theo đủ cách: Nào là “Mặt sông lúc ấy chỉ lúc đứng ngó mới có mặt gò”. Nào là con hổ con nai có thể vọt qua sông, và chỉ cần nhẹ tay thôi cũng có thể ném hòn đá từ bờ này sang bên kia vách. Những ý văn như thế kể cũng đã thú lắm. nhưng vẫn còn chưa khiến ta phải thán phục, phải ghê gớm cho tài nghệ của Nguyễn Tuân như trong câu cuối đoạn này: “Ngồi trong khoang đò qua quãng ấy, đang mùa hè mà cũng thấy lạnh, cảm thấy mình như đứng ở hè một cái ngõ mà ngóng vọng lên một khung cửa sổ nào trên cái tầng nhà thứ mấy nào vừa tắt phụt đèn điện”. Một sức hút bình thường làm sao có nổi một cái so sánh vừa chính xác, tinh tế, lại vừa bất ngờ và lạ lùng đến thế. Bên cạnh những câu viết thế này, tôi chắc nhiều người sẽ nhận ra mình nghèo nàn biết bao nhiêu cả về từ ngữ và ý tưởng. Có cảm giác cái bậc văn nhân hằng biết sợ cái cảnh “mình bỗng chốc trở thành người cùng đường bên dòng sông chữ quạnh trắng thê lương” ấy luôn luôn lục lọi đến tận kiệt cùng cái kho ấn tượng đầy ắp để tìm cho bằng ra một cách nói có sức kinh động hồn trí con người.

Nguyễn Tuân đang nói với ta về một sông Đà hung bạo. Một nhận xét nhu thế sẽ không có nhiều khả năng gây sự ngạc nhiên, nếu chúng ta không tận mắt thấy nhà văn đã hao tổn công phu đến thế nào để bắt sự hung bạo kia phải nổi hẳn lên thành hình khối và gào thét lên trong muôn vạn âm thanh.

Người đọc đã như được tác giả đặt cưỡi lên con thuyền đang vun vút phẳng phẳng xuôi thác để cảm thấy quanh mình nước thác hò reo bốn mặt và những hòn đá ngổ ngược phía trước kia như nhát tẽ “nhỏm cả dẫy để vồ lấy thuyền”.

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

Không khó khăn gì để thấy trong đoạn này, nhà văn đã sử dụng rất nhiều nhân hoá, để nhờ đó, đọc ra từng sắc diện người trong những hình thù đá vô tri. Ông đã cố dùng thật hết sức mạnh điêu khắc của ngôn từ để truyền hồn sống vào từng thớ đá. Dễ mấy ai nhìn ra những khuôn mặt đá kiêu thế này: “Một hòn ấy trông nghiêng thì y như là đang hát hàm hỏi cái thuyền phai xung tên tuổi trước khi giao chiến. Một hòn khác lùi lại một chút và thách thức cái thuyền có giỏi thì tiến gần vào”. Tôi chắc những chữ như “hát hàm”, được viết tài đến thế, thì hoặc phải xoẹt đến trong óc nhà văn như một ánh chớp thiêng của luồng cảm hứng và lập tức định vị ngay trong câu viết, nếu không thì phải gò lấy nó bằng cả một “tư công phu”.

Cái dáng đá hát hàm ấy trông nó xác xược, hỗn hào, du côn một cách rất là hiện đại. Nhưng đọc cả đoạn văn, vẫn cảm tưởng thấy tác giả *Người lái đò Sông Đà* cứ như muốn vừa tìm sự hoà ứng vừa như muốn tranh đua với ca khúc thứ XII của Ô-đi-xê bất hủ, đoạn tả chiếc thuyền của Uy-lit-xơ vượt qua khoảng giữa hai con quái thạch Karip và Xila. Hãy nghe lại âm vang hào tráng của Hô-me-rơ từ bao nhiêu nghìn năm trước: “Chúng tôi... chèo thuyền tiến thẳng vào eo biển hiểm nghèo một bên là Xila, một bên là Karip ừng ực ngấn nước biển. Mỗi lần nó nhả nước ra, cả biển khơi đều chuyển động, sôi lên như nước trong chảo đặt trên một bếp lửa hồng... Rồi khi nó lại nuốt nước mặn vào thì làm biển sùng sục cuộn lên; vách đá xung quanh kêu réo ghê sợ, và đáy biển lộ ra với mặt cát đen thẫm... Có phải là ta đã gặp lại trong cái hung bạo của sông Đà hôm nay rất nhiều thần thái cái hung bạo của chôn eo biển nào rất xa xôi tận thời cổ đại?

Người ta bảo trong các nhà văn thật lớn thường vẫn còn một đứa trẻ thơ, và đứa trẻ ấy giúp nhà văn giữ được cái nhìn cảm tính trong trẻo hồn nhiên mà người lớn vẫn dễ cần cỗi héo tàn đi trên đường đời khó nhọc. Trường hợp Người lái đò Sông Đà có lẽ cho phép ta được nghĩ thêm: trong đôi mắt của nhà văn lớn hôm nay hình như vẫn lấp lánh tia mắt không chỉ của tuổi thơ đời người mà còn của cả thời ấu thơ nhân loại. Và của cả những giai đoạn văn cổ xưa nhưng có gần gũi chúng ta hơn. Đọc những dòng viết về thạch trận Đà giang, tôi cứ cảm thấy nó phảng phất những trận đồ trường xà, bát quái cũng có đủ cửa tử cửa sinh trong truyện cũ. Rồi lại chợt nhớ ra Gia Cát Khổng Minh cũng đã có lần lấy đá làm binh. Cứ thế, sự dữ dội của sông Đà được nhân mãi lên trong trùng trùng liên tưởng.

Nhưng đoạn văn tả đá thác sông Đà bủa vây, chặn bắt một chiếc thuyền xuôi đơn độc tôi thấy không chỉ có một màu hung tợn. Còn có thể cảm nhận ở đây bóng dáng của Nguyễn Tuân như một nhạc trưởng đang điều khiển một dàn giao hưởng chơi thật hùng tráng bài ca của gió thác xô sóng đá. Ban đầu, tác giả mới để cất lên khúc dạo đầu với những cung bậc ni non của một dòng nước thác “nghe như là oán trách gì, rồi lại như là van xin, rồi lại như là khiêu khích”. Thế rồi bất ngờ âm thanh được phóng to hết cỡ, các nhạc khí bùng bùng thét lên khúc nhạc của một thiên nhiên đang ở đỉnh điểm của một cơn phấn khích mạnh mẽ và man dại, trong đó âm vang cuồng loạn của núi rừng được đưa vào để thanh viện cho sự diễn tả con thác giận dữ âm ầm va đập vào bờ đá. Tiếng sóng thác – nhà văn viết – “nó rống lên như tiếng một ngàn con trâu mộng đang lồng lộn giữa rừng

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

vầu rừng tre nứa nõ lửa, đang phá tung rừng lửa, rừng lửa cùng gầm thét với đàn trâu da cháy bùng bùng”. Dám lấy lửa để tả cái vốn đối lập với lửa là dòng nước, dám lấy rừng để tả sông. Nguyễn Tuân quả đã chơi ngông lắm trong nghệ thuật. Nhưng ông chơi ngông mà ta thì được: ta được một cái nhìn tổng quan hơn và thú vị hơn về sự tương giao sức mạnh giữa các lực lượng tự nhiên. Cũng vậy, tôi cho rằng rất nên chiêm ngưỡng vẻ đẹp kì vĩ của tạo hoá trong những câu viết thể này: “Ngoặt khúc sông lượn thấy sóng bọt đã trắng xoá cả một chân trời đá”. Và tôi nghĩ lòng Nguyễn Tuân chắc cũng sáng khoái hào hứng lắm khi nó rung lên với “trận nước vang trời thanh la nã bạt”.

Trên đây là hình ảnh của một thiên nhiên mà Nguyễn Tuân từng đã muốn “trông nó thành ra diện mạo và tâm địa một thứ kẻ thù số một”. Nhưng cũng rất đúng nếu nói rằng thiên nhiên ấy cũng chính là kẻ tôn vinh số một giá trị của con người.

Thật thế, người lái đò sông Đà kia sẽ là ai, nếu con thuyền của ông không phải vật lộn với “dòng thác hùng beo đang hồng hộc thế mạnh trên sông đá”? Có thể người ấy sẽ mang một vẻ đẹp nào đó của một loại ông ngư, ông chài, ông lái... nhưng sẽ không thể trở thành đối tượng của một khúc hùng ca. Trái lại, chính cái hùng vĩ của sóng của thác, của sông nước Đà giang sẽ đưa con người dám đương đầu và chiến thắng thần đá thần sông lên hàng oai linh tối thượng. Người xưa vẫn coi “cưỡi con gió mạnh, đạp đầu sóng dữ” là biểu trưng cho một lí tưởng sông anh hùng. Thì ông lái đò sông Đà này, dưới ngòi bút của Nguyễn Tuân cũng chính là con người cưỡi gió đạp sóng theo cả nghĩa đen lẫn nghĩa bóng đây còn gì! Nhà văn đã dựng tâm diễn tả cuộc chiến giữa ông lái với dòng sông theo hướng: thoát đầu tưởng như hai bên rất không cân sức. Nào là, quanh con người đơn độc, “mặt nước hò la vang dậy... ủa vào mà bẻ gãy cán chèo”. Nào là “sóng nước như thế quân liều mạng vào sát nách mà đá trái mà thúc gối vào bụng vào hông thuyền”, để đội thuyền lên, để lật ngửa mình thuyền giữa vang trời thác réo. Các luồng sóng thì thi nhau “đánh hồi lùng, đánh đòn tĩa, đánh đòn âm” vào chỗ dễ tổn thương nhất của con người... Sẽ tốn khá giấy mực đây, nếu muốn kể hết ra đây cái khối lượng hùng hậu các từ ngữ mà Nguyễn Tuân đã chõ về từ bên nhà võ để hào phóng vốc tung ra trên các trang văn!

Vậy mà đối địch lại, ông đò có những gì? Một chiếc thuyền mỏng manh, trên đó, con người thật nhỏ bé biết bao giữa luồng thác đang giận dữ, hai tay ghì níu lấy mái chèo, đôi chân kẹp chặt vào cuống lái, mặt méo bệch hẳn đi do “cổ nén vết thương” (Xin được lưu ý rằng Nguyễn Tuân không viết “méo xệch” mà viết là “méo bệch”. Ra cái đau đớn tàn bạo của dòng nước nó còn làm cho bọt bọt cả sắc mặt người).

Thế nhưng ba lớp trùng vi của một thạch trận đầy cửa tử đã không ăn chết được một con thuyền đơn độc hết chỗ lùi. Các dũng tướng phá trận ngày xưa, nếu vào đúng cửa sinh và đánh thốc ra đúng cửa sinh là đối phương tan tành thế trận. Ông đò của Nguyễn Tuân cũng thế. Nhà văn như muốn, qua trường hợp ông đò, cùng mỗi chúng ta nghiền ngẫm điều triết lí: giữa cái thế giới của độc dữ và nham hiểm, cái thế giới đầy sức mạnh mạn đại và lập lòe cạm bẫy, con người vẫn đủ khả năng tìm thấy luồng sinh. Người lái đò của

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

Nguyễn Tuân không có phép màu. Ông đâu có đôi cánh tay Hecquyn nào để sánh được với sức lực của Thủy Tinh. Nhưng ông “đã nắm chắc binh pháp của thần sông, thần đá”. Và cái kinh nghiệm đò giang sông nước, lên thác xuống ghềnh, không, phải nói là cái trí tuệ của người lao động ấy đã khiến cho ông lái, dù trong tay chỉ có cây chèo (cái que nhỏ giữa nguy nga sóng thác!) vẫn có thể phá thành vượt ải như một chiến tướng bách thắng trong sự nghiệp đấu tranh chống thiên nhiên. Một cảm hứng hào hùng đã khiến ngòi bút Nguyễn Tuân tả một cuộc vượt thác sông Đà vẫn diễn ra thường nhật thành một trận đánh biên ảo, hấp dẫn, một khúc hát ca ngợi chiến công của một bậc anh hùng. Có quá lời, có đáng ngạc nhiên chăng, nhất là ở một nhà văn văn có tiếng là kiêu bạc? Tôi không cho là như thế. Theo tôi, đừng nghĩ Nguyễn Tuân chỉ ca ngợi một người. Ông ca ngợi Lao Động, ca ngợi Con Người, ông theo cách của mình làm cho “hai tiếng Con Người vang lên kiêu hãnh biết bao!”. Người lái đò sông Đà – nhà văn muốn vậy – thể hiện cái tư thế ngự trị của Con Người trước Thiên Nhiên thần thánh.

Và khi trong thiên tùy bút của Nguyễn Tuân mái chèo của ông đò vừa ngừng chống nhau cùng thác đá thì dòng sông Đà bỗng nhiên đổi vẻ. Lời văn của Nguyễn bây giờ cũng bênh bồng với bầu trời mùa xuân mùa thu, nơi tác giả từ trên tàu bay mà nhìn xuống “từng nét sông tãi ra trên đại dương đá lờ lờ bóng mây dưới chân mình”. Để từ đó, bậc du tử tài hoa đã vẩy bút vẽ ra cả một bức tranh thủy mặc chỉ trong một câu văn, cái câu sẽ còn vương vấn mãi trong hồn bao bạn đọc: “Con Sông Đà tuôn dài tuôn dài như một áng tóc trữ tình, đầu tóc, chân tóc ẩn hiện trong mây trời Tây Bắc bung nở hoa ban hoa gạo tháng hai và cuồn cuộn mù khói núi Mèo đốt nương xuân”. Nếu được phép tỏ bày ý thích riêng, thì quả thực, cảm tình của tôi có phần được đặt nhiều hơn vào đoạn tả con sông Đà trữ tình này. Làm sao có thể không yêu lối viết của Nguyễn trong cái khúc nói về cái lần nhà văn “nhìn Sông Đà như một cố nhân”. Lúc đầu, chỉ là cảm giác còn mơ hồ về một sự “thèm chỗ thoáng”, do “ở rừng đi núi cũng đã hơi lâu”, thậm chí còn “quên đi mất là mình sắp đổ ra Sông Đà”. Rồi con sông hiện ra, nhưng chỉ một chút thôi, loang loáng như nghịch ngợm, đúng là cảm giác về cái nhìn con sông thấp thoáng, xa xa của con người còn phải bộ hành trong rừng cây, trên đèo dốc. Chợt kịp khi nhận ra được dòng sông – người bạn cũ thì sao mà nó sâu xa, ngơ ngẩn thế, trong cái ánh “yên hoa tam nguyệt” động sắc hoe hoe vàng tự thuở Đường thi. ít nhiều còn hiểu được vì sao cái vui gặp lại sông Đà cố nhân nó giống như “nói lại chiêm bao đứt quãng”. Nhưng thật không biết tại làm sao tác giả lại cảm giác được “nắng giòn tan...”? Chỉ biết khi ba chữ ấy đã viết ra rồi thì rõ là không thể nào đúng hơn, hay hơn, không thể nào đổi khác. Và cứ thế, cái “đằm đằm âm âm” của nắng mùa xuân trên dòng sông xuân lâu ngày gặp lại nó dư sức làm thấm thía thêm niềm hạnh phúc được sống trên mặt đất này.

Nhưng kì diệu hơn nữa, theo tôi, là đoạn văn bắt đầu từ câu viết: “thuyền tôi trôi trên Sông Đà”. Câu văn viết toàn thanh bằng, đẹp như một lời thơ. Mà đoạn văn xuôi ấy, sao tôi thấy nó thơ hơn nhiều lắm so với bao nhiêu bài thơ tôi đã đọc. Chắc phải có người thơ nào thèm muốn tạo được sự lặng lẽ đầy mơ mộng của một mũi đò lừ lừ trôi giữa đôi bờ hoang dại, cái lặng lẽ tuyệt đối để ru hồn người vào cái ảo giác về bờ sông tiền sử, về một nỗi niềm cổ tích hay hoài niệm về thời Lí thời Lê... Và là cái lặng lẽ mơ màng đến độ

Phân tích đặc sắc nghệ thuật trong tùy bút Người lái đò Sông Đà

con người chờ mong một sự giạt mình để rũ mình ra khỏi giấc mơ xưa mà không được. Mùa xuân dòng Đà giang được nhà văn cho e ấp tỏ mình qua mấy lá non nhú lên trên một nương ngô và những nồn búp cỏ gianh đồi núi. Rồi con hươu, mới tuyệt làm sao hình ảnh “con hươu thơ ngộ ngẩng đầu nhung khỏi áng cỏ sương”. Nhảm lại lúc viết Sông Đà, Nguyễn Tuân đã đến bờ tuổi ngũ tuần, và kể thì hồn văn ấy đã già từ Vang bóng một thời, từ Một chuyến đi. Nghĩ thế lại càng thấy quý cái bờ ngõ non tơ đến tuổi năm mươi lại nảy lộc trong nhà văn bên một dòng sông, một cuộc đời mới mẻ.

Và cảm xúc đáng quý ấy cứ du dương mãi trong tôi với những âm thanh văn xuôi rất đáng gọi là “nên câu tuyệt diệu”: “Hỡi ông khách Sông Đà có phải ông cũng vừa nghe thấy một tiếng còi sương?”. “Đàn cá dầm xanh quẫy vọt lên mặt sông bụng trắng như bạc rơi thoi... Dòng sông quăng này lững lờ như nhớ thương những hòn đá thác xa xôi để lại trên thượng nguồn Tây Bắc”... Tôi cảm thấy chiếc bè thơ kết bằng những câu văn xuôi ấy đem lại cho mình một thứ nhã thú văn chương mà phải nói rằng cũng còn hiếm gặp ở trong đời.

Nhưng tác giả *Người lái đò Sông Đà* cũng không phải con người duy mỹ. Ta trọng sự tinh tế của ông trong cảm thức về cái đẹp. Nhưng qua thiên tùy bút, ta hiểu rằng cái còn đáng trọng hơn nữa của ông vẫn là tình yêu thiết tha thiên nhiên đất nước, là sự tôn kính công sức lao động của con người.